

Вх. № РД 20-898 | 02.08.2022

ДО

**ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА НАУЧНОТО ЖУРИ
ОПРЕДЕЛЕНО СЪС ЗАПОВЕД НА РЕКТОРА
НА ИКОНОМИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ВАРНА
по процедура за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по
научната специалност „Икономика и управление (туризъм)“**

СТАНОВИЩЕ

За придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.9. „Туризъм“, докторска програма „Икономика и управление (туризъм)“ по обявена процедура от Икономически университет - Варна

1. Обща информация

Изготвил становището: доц. д-р Веселина Иванова Атанасова, Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас, Катедра „Маркетинг и туризъм“.

Основание за написване на становището: Заповед № РД-06-120/01.07.2022г. на Ректора на Икономически университет – Варна за определяне на Научно жури и решение на факултетния съвет на факултет „Управление“ (Протокол № 35 от 29.06.2022 г.).

Автор на дисертационния труд: Мира Димова Джендова-Дунева

Тема на дисертационния труд: „Иновации в туристическия продукт на ваканционните апартаменти в Южен Черноморски регион“.

Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд на Мира Димова Джендова-Дунева се състои от 279 страници, от които: увод (6 стр.); изложение в три глави (219 стр.); заключение (3 стр.); списък с използвана литература (17 стр.) Основният текст съдържа 30 таблици и 28 фигури. Списъкът с цитираната литература обхваща 197 източника, в т. ч. 126 литературни и 71 интернет страници. В дисертационния труд има и 7 приложения (19 стр.).

Дисертационният труд на автора е посветен на изключително **актуална проблематика в съвременния туризъм за иновациите в туристическия продукт при ваканционните апартаменти**, базиращо се на тяхното бързо и динамично развитие, както и на факта, че туристическите организации се стремят да предлагат променящ се с времето туристически продукт. Изборът на автора относно темата на разработката е **много добре мотивиран и логически обоснован**: „Тенденциите в туристическия пазар поставят ваканционните апартаменти в ситуация, където въпреки по-сложната организация се изисква те да предлагат разнообразни услуги, с цел да са също толкова предпочитани като място за настаняване, колкото и хотелите“.

Предметът на научното изследване е ясно и точно дефиниран, акцентира върху иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти..

Обект на изследване са ваканционните апартаменти в Южен Черноморски регион и техният туристически продукт.

Научната цел на дисертационния труд кореспондира с посочената от автора необходимост и по-конкретно, на базата на теоретичен анализ и систематизиране на иновациите в продукта на ваканционните апартаменти, да се открият възможности за прилагането им в продукта на ваканционните апартаменти в ЮЧТР. За постигането на така формулираната научна цел, докторант Мира Джендова си **поставя и реализира шест изследователски задачи**: теоретичен анализ и дефиниране на иновациите в туризма: разкриване на особеностите на иновациите в туристическия продукт на

ваканционните апартаменти; разработване на концептуален модел за оценка на приложението на иновациите в туризма; проучване на нагласите на клиенти, служители и мениджъри за използването на иновации при ваканционните апартаменти; анализ и оценка на иновациите в туристическия продукт в Южен Черноморски регион; формиране на предложения и насоки за повишаване на значимостта на иновациите в туристически продукт на ваканционните апартаменти в Южен Черноморски регион.

В разработката **успешно се проверява и доказва тезата**, че иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти са задължителен елемент за усъвършенстването му, с цел достигане на нови пазари и по-добра реализация. Формулираната теза се конкретизира в **три изследователски хипотези**.

Използваните научно-изследователски методи съответстват на зададените в дисертацията научно-изследователска цел и задачи. Тяхната съвкупност включва: анализ и синтез, хронологически подход, системен подход при определяне на средата на приложение на иновациите като благоприятна и неблагоприятна, наблюдение, анкетно проучване, ситуациярен анализ, компаративен анализ и контент анализ.

Източниците на информация са първични и вторични. Докторант Мира Джендова обстойно е извършила преглед на посочените публикации в областта на изследваната тематика на български и чуждестранни автори, организирала е собствено събиране на емпирични данни от две групи респонденти - мениджъри и туристи в комплекси с ваканционни апартаменти в ЮЧТР. Подчертано е също, че с част от мениджърите, в ситуация на епидемиологични мерки, изследването е проведено чрез интернет- Google forms, Zoom, Google meet, email и разговори по телефон.

В структурно отношение съдържанието на дисертацията е логично обвързано, подробно, последователно, със сравнително добре балансирани части, стилът е ясен и разбираем. Дисертационният труд се отличава с ясно изразена авторска позиция, оригиналност и задълбоченост на изводите, с прецизен научен апарат.

Авторският подход на докторанта е съобразен с изискванията на използваните изследователски методи. Налице е ясно изразена автентичност на изходните данни, последователност и достоверност на изводите и препоръките.

Изследователската логика и структура на дисертацията са правилни и добре представени. При структурирането е спазен традиционния подход при написването на подобен род научни разработки, първо се изясняват теоретичните основи на проблематиката, на второ място се представя методологията на изследването и на трето място, логично се прилага описаната методология към конкретната проблематика и необходимите изводи и препоръки. Докторантът сполучливо демонстрира способности да провежда и анализира самостоятелно научно изследование, да интерпретира резултати, да генерира идеи и предложения.

Дисертационният труд има характер на цялостно, завършено, оригинално и значимо научно изследване по проблема за иновациите в туристическия продукт при ваканционните апартаменти.

Посочените констатации ми дават възможност да направя следния извод: **дисертационния труд е представен във вид и обем отговарящ на изискванията на чл. 27, ал. 2 от ППЗРАСРБ и на чл. 34, ал. 2 и ал.3 от Правилата за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ИУ – Варна.**

II. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Дисертационният труд следва класическата структура за подобен род научни разработки: въведение, основно съдържание на научното изследване в три глави, заключение, библиографска справка и приложения.

В **глава първа** детайлно и задълбочено се извеждат теоретичните аспекти за разкриване съдържанието на същността на понятието „иновации“, както и са дефинирани особеностите на иновациите в туризма. Прави впечатление, че след

детайлен анализ на теоретичните трактовки, както и вземайки предвид тематиката на дисертацията, авторът предлага съвременна дефиниция на иновациите в туризма. Теоретичен дебат се наблюдава и по темата за иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти, в който автора се отклоява с посочване на отличителни черти спрямо класическото хотелиерство. Авторът обобщава изводът, че „управлението на иновациите може не само да промени организацията, но и да донесе ползи за нея и да предефинира компанията с разпространението на нови идеи. Лидерството може ефективно да стимулира иновациите и новото мислене“.

Значителен принос се забелязва още в първа глава. Докторант Мира Джендова в § 1.3. представя **концептуален модел за приложение на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти**, чрез който, с цел практическа приложимост, авторът споделя своите виждания: „резултатите от анализа ще допринесат за по-конкретна и актуална оценка на състоянието и приложимостта на иновации в туристическия продукт на ваканционните апартаменти“.

Втора глава в структурен и логичен аспект е посветена на адаптирана методика за оценка и приложение на иновациите в туристическия регион, отнасяща се до две основни групи фактори – общи и специфични. Отклоява се анализа на състоянието на иновациите в туристическия сектор в България и по-конкретно в Южен Черноморски регион, обобщени са изводи от гл. т. на менажиращата компания и на индивидуалния турист.

Трета глава разкрива идейната обосновка и логическа обвързаност относно възможностите за разширяване приложението на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти в ЮЧР, конкретизирани са елементи за подобреие във външната и вътрешната среда.

Ясно изразени и аргументирани приносни моменти в тази част на дисертационния труд при представяне на предложениета и насоките за по-успешното приложение на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти са следните три приоритета: непроучените възможности на корпоративното коопериране; изготвяне на анализи, наблюдение и сегментиране на потребителите като ключ към набелязване на иновации в туристическия продукт; оптимизиране на работните процеси чрез технологични и организационни иновации при управлението на човешкия ресурс при ваканционните апартаменти.

Изготвеният автореферат от докторант Мира Джендова е в обем от 48 страници и резюмира в достатъчно висока степен разработения научен труд, отразява точно и коректно съществените аспекти и изводи. Приложен е списък на публикациите по дисертационния труд: 1 статия и 2 доклада, които отговарят на изискуемия брой за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

III. Научни и научно-приложни приноси в дисертацията:

В дисертационния труд на Мира Джендова-Дунева са откроени следните научни и научноприложни приноси:

1. Систематизирани са съвременните тенденции за развитието и приложението на иновации в туристическия продукт.
2. Допълнена е теорията чрез авторова дефиниция и класификация на ваканционните апартаменти като заведения за настаняване.
3. На база конструирания концептуален модел е разработена авторова методика за приложение на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти.
4. Проведено е анкетно проучване с 2 групи респонденти – мениджъри и туристи във ваканционни апартаменти в ЮЧР за анализиране на състоянието на иновациите в туристическия продукт.
5. Изведени са основните бариери и детерминанти при приложение на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти.

6. Формирани за 3 основни приоритета, които ще благоприятстват за приложението на иновациите в ЮЧТР, с цел да се усъвършенства състоянието на туристическия продукт на ваканционните апартаменти.

Критични бележки и препоръки:

По отношение на дисертационния труд, основното изложение и аргументирането на авторската теза и аргументацията на изводите нямам критични бележки и препоръки.

IV. Заключение

Предложената докторска дисертация от Мира Димова Джендова-Дунева, докторант в катедра „Икономика и организация на туризма“ към ИУ – Варна на тема „Иновации в туристическия продукт на ваканционните апартаменти в Южен Черноморски регион“ обогатява в значителна степен науката и практиката по отношение възможностите за развитието на туристическата индустрия. Придържам се към авторовото обобщение, че „съществуват добри предпоставки за цялостното приложение на иновации в туристическия продукт на ваканционните апартаменти в ЮЧТР, както за тяхното създаване, внедряване или адаптиране“.

В заключение, на основата на положителните страни на дисертационния труд, на научните достижения и личния принос на докторанта, убедено давам своята категорична положителна оценка за него и предлагам на почитаемото **Научно жури да присъди на докторант Мира Димова Джендова-Дунева образователната и научна степен “доктор” в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.9. „Туризъм”, научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“**

25.07.2022 г.

Бургас

Изготвил становището:

доц. д-р Веселина Димитрова

П. .
Димитрова

вх. № РД 20-927 / 09.08.2022

СТАНОВИЩЕ

на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен "доктор"
по обявена процедура от Икономически университет - Варна

1. Обща информация

Изготвил становището - проф. д-р Таня Дъбева, професор по професионално направление 3.9. Туризъм, научна специалност "Икономика и управление (Туризъм)", катедра "Икономика и организация на туризма", Икономически университет - Варна;

Основание за написване на становището - Заповед № РД-06-120/01.07.22 г. на Ректора на Икономически университет – Варна за определяне на Научно жури и решение на Научното жури от 01.07.22 г.;

Автор на дисертационния труд: Мира Димова Джендова-Дунева, докторант редовно обучение към катедра „Икономика и организация на туризма“ при Икономически университет – Варна;

Тема на дисертационния труд: "Иновации в туристическия продукт на ваканционните апартаменти в Южен Черноморски регион"

Научен ръководител: проф. д-р Таня Дъбева

2. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд на докторант Мира Джендова е сериозно самостоятелно проучване, логичен резултат от научните изследвания и професионалните познания на автора по избраната проблематика. Ваканционните апартаменти, особено при рекреационните форми на туризма, са важен компонент на хотелиерската супеструктура. Техният продукт, който можем да дефинираме като хибриден между класическото хотелиерско настаняване и недвижима собственост, се реализила в различни варианти, които съществено допринасят за регионалното развитие на хотелиерствто и повишаване на заетостта на легловата база. Тези особености, както и значителното присъствие на ваканционните апартаменти на българския хотелиерски пазар са причина за включването им в националната система за категоризация на МН. Същевременно техните характеристики и особено ролята и значението на иновациите в техния продукт не са достатъчно проучвани и анализирани, липсват сериозни научни изследвания по

проблематиката. Посочените аргументи са атестат за **актуалността и значимостта** на представеното изследване, те са взети предвид от докторант Джендова и са интерпретирани както в избраните **предмет и обект**, така и в основната **цел** на проучването, която е ясно формулирана. На нейна база са изведени шест конкретни изследователски **задачи**, които са изпълнени.

В увода на труда удачно е формулирана изследователската теза, която се доказва в хода на изложението чрез три основни хипотези. Използваният от автора научен инструментариум е целесъобразен и в съответствие с предмета и обекта на изследване. Информационната база, според тематиката на изследването, е богата и разнообразна. Приемаме за уместни и посочените от автора ограничения.

В резултат на казаното дотук считаме, че дисертационният труд напълно **отговаря на изискванията** на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

3. Публикации и участие в научни форуми

Докторант Джендова представя три научни публикации, пряко свързани с темата на дисертационния труд – 1 статия (10 стр.) и 2 научни доклада (17 стр.), с което реализира 30 точки. Докладите са представени на научни конференции с международно участие. Научната продукция, представена от докторанта отговаря на минималните национални изисквания за присъждане на ОНС „доктор”, според чл. 26 ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ и чл. 35, ал. 1, т. 4 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна, Раздел II – Условия и ред за придобиване на образователна и научна степен „доктор”.

4. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Общият **обем** на дисертационния труд е от 279 страници, от които – увод (6 стр.); изложение в три глави (219 стр.); заключение (3 стр.); списък с използваната литература (17 стр.); 7 Приложения (19 с.). Илюстративният материал е представен от 30 таблици и 28 фигури, необходими за визуализиране на обширната информация.

Използваната научна литература включва 197 източника, от които 43 на кирилица, 76 на латиница и 71 Интернет сайта. Литературните източници са използвани уместно в контекста на изследването и са цитирани коректно, техният брой спрямо обема на разработката показва задълбочеността на проучването.

По отношение на **съдържанието** на главите, дисертационният труд следва класическия модел - той включва теоретична, аналитична и приложна глави, които са логически последователни и добре балансираны относно обема на изложението.

В глава първа, на базата на подхода от общото към частното, се коментират последователно особеностите на иновациите в туризма, тяхната видова класификация, респективно иновациите в продукта на ваканционните апартаменти. Специално се извежда ролята на мениджърите относно разгледаните иновационни процеси. Авторът съставя и предлага подходящ концептуален модел за приложение на иновациите в продукта на ваканционните апартаменти.

В глава втора се представя методика за анализ и оценка на приложението на иновациите в продукта на ваканционните апартаменти в изследвания регион като логично се тръгва от общите фактори към специфичните. Специално внимание се отделя на иновациите в туристическия сектор, чрез подходящ инструментариум се проучва приложението на иновациите в обекта на изследване от страна на менажиращата компания и туристите.

В глава трета, на базата на методиката от глава втора и на оценката на мненията на респондентите, се открояват основните бариери и проблеми относно приложението на иновациите в продукта на ваканционните апартаменти. За преодоляването им се систематизират насоки за разширяване на приложението на посочените иновации с акцент върху технологичните и ролята на мениджърите.

Уводът и заключението на доктората изпълняват своята роля, използвана е подходяща научна и професионална терминология от областта на хотелиерството и туризма, разработката е написана на ясен и правилен български език.

Авторефератът, в обем от 48 с. е разработен и утвърден съобразно изискванията и коректно отразява основните елементи и резултати на дисертационния труд.

В заключение структурата и съдържанието на представения труд кореспондират напълно с изискванията на чл. 34, ал.2 и ал. 3 от Правилата за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Икономически университет – Варна.

5. Научни и научно приложни приноси

Напълно приемам откроените от докторантката научни и научно приложни приноси от теоретично (обогатяване на теоретичните постановки от теорията на хотелиерството); методологично (концептуален модел за приложение на иновациите в продукта на ваканционните апартаменти); методическо (оригинално емпирично проучване) и приложно (подходящи насоки за разширяване на приложението на иновациите в продукта на ваканционните апартаменти) естество. Специално искам да подчертая уникалния характер на концептуалния модел.

6. Констатирано или неконстатирано плахиатство в дисертационния труд и автореферата

Като научен ръководител отговорно заявявам, че не е констатирано плахиатство в доктората на Джендова.

7. Критични бележки и препоръки

Като научен ръководител съм представила бележките си по време на работата с докторанта.

8. Въпроси към докторанта

Като научен ръководител нямам въпроси към докторанта, защото те са изяснени в хода на разработване и усъвършенстване на представения труд.

9. Заключение

Представеният докторат е актуално и задълбочено научно изследване, с определено приносен характер относно иновациите в продукта на ваканционните апартаменти. Моделът и методиката на проучването са приложими, както за ваканционните

апартаменти на Южен Черноморски регион, така и за другите туристически райони. Авторката съчетава много добре теоретичните си познания и изследвания с професионална компетентност.

Това заключение, както и неправените в становището констатации, ми дават основание с убеденост да дам своята **висока положителна оценка за представения докторат** и да препоръчам на почитаемото Научно жури да присъди на докторант Мира Димова Джендова-Дунева **образователната и научна степен “доктор” по професионално направление 3.9. Туризъм, научна специалност „Икономика и управление (Туризъм)“.**

Варна, 09.08.2022

Изготвил становището

/Проф. д-р Таня Дъбева/

на доц. д-р Катя Янкова Илиева
Университет “Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас

за дисертационен труд на тема:

“Иновации в туристическия продукт на ваканционните апартаменти в Южен Черноморски регион“

за придобиване на Образователна и научна степен “Доктор” по Професионално направление 3.9. – “Туризъм”

1. Обща информация.

Изготвил становището: доц. д-р Катя Янкова Илиева, Университет “Проф. д-р Асен Златаров” – Бургас.

Област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“.

Професионално направление 3.9. „Туризъм“.

Основание за написване на становището: Заповед № РД-06-120/01.07.2022 г. на Ректора на Икономически университет – град Варна за състав на Научно жури по открита процедура за защита на дисертационен труд на докторант Мира Димова Джендова-Дунева на тема: „Иновации в туристическия продукт на ваканционните апартаменти в Южен Черноморски регион“, Професионално направление 3.9. „Туризъм“, докторска програма „Икономика и управление“ (Туризъм).

Автор на дисертационния труд: докторант Мира Димова Джендова-Дунева, зачислена в редовна докторанттура по държавна поръчка в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, Професионално направление 3.9 „Туризъм“, докторска програма „Икономика и управление“ (Туризъм), към Катедра „Икономика и организация на туризма“ при Икономически университет – Варна, съгласно Заповед РД-17-450/03.02.2015 г. на Ректора на Икономически университет – град Варна.

Тема на дисертационния труд: „Иновации в туристическия продукт на ваканционните апартаменти в Южен Черноморски регион“.

Научен ръководител: Проф. д-р Таня Дъбева Филипова.

2. Общо представяне на дисертационния труд.

Дисертационният труд е с общ обем от 279 страници и е разработен в класически формат: увод - 6 стр.; изложение в три глави – общо 219 стр.; заключение - 4 стр.; списък на използваната литература - 17 стр. В основния текст са включени 30 таблици и 28 фигури. Списъкът на използваната литература се състои от 197 литературни и информационни източници, съответно 43 на кирилица, 83 на латиница, както и 71 интернет сайтове. В разработката са включени и 7 приложения (19 стр.), които изясняват концепциите на автора, обосновават методиката на изследователския процес, резултатите и изводите от изследването.

Дисертацията е посветена на актуален и значим за българския туризъм проблем.

Докторантът аргументира избора на тема като подчертава ролята на иновациите като фактор за промяна, отразяваща динамиката в потребностите на туристите и туристическата индустрия, нарастващата конкуренция, водеща до създаване на нов, уникатен и персонализиран туристически продукт. Фокусът е върху ефективността на иновациите при реализацията на продукта. В този аспект ясно и точно са посочени и дефинирани обектът и предметът на изследването: ваканционните апартаменти в

Южен Черноморски туристически регион (ЮЧТР) и иновациите в предлагания туристически продукт.

Прецизно е формулирана основната цел на разработката: "На базата на теоретичен анализ и систематизиране на иновациите в продукта на ваканционните апартаменти, да се откроят възможности за прилагането им в продукта на ваканционните апартаменти в ЮЧТР". В този аспект са поставени и шест научноизследователски задачи. Дефинирана е основна теза, конкретизирана в доказване на три работни хипотези.

В разработката е приложен разнообразен и умело подбран изследователски инструментариум. Обосновани са източниците на първична и вторична информация. Приложени са подходящи научноизследователски методи и подходи: анализ и синтез, хронологически подход, системен подход, наблюдение, анкетно проучване, ситуациярен анализ, компаративен анализ и контент анализ. Резултатите от анкетните проучвания за обработени чрез дескриптивен и сравнителен метод със софтуер SPSS.

В процеса на изследване на проблематиката е осъществено задълбочено проучване на литературни и информационни източници със съответните анализи, обобщения и изводи - публикации на български и чуждестранни специалисти, официални статистически данни на български и международни институции, специализирани медии, данни на неправителствени организации, законови и нормативни актове, научни доклади, специализирани уебсайтове и др. Обосновани са обективни ограничения и проблеми при реализацията на научноизследователския процес в дисертационния труд.

По моя преценка, дисертационният труд е представен във вид и обем, които отговарят на изискванията на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

3. Публикации и участие в научни форуми.

Докторант Мира Джендова представя три самостоятелни научни публикации, свързани с темата на дисертационния труд: една статия, публикувана в академично списание, и два доклада, представени на авторитетни международни научни форуми в България.

Представените публикации отговарят на минималните национални изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, съгласно чл. 2б, ал. 2 и ал. 3 на ЗРАС в Република България).

4. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд.

Дисертационният труд се отличава с много добре обмислена и логична структура, която съчетава предмета и обекта на изследване с целите и задачите на разработката и отразява подхода на автора към изследователския процес.

Във въведението докторантът анализира връзката "иновации, промяна, възможност, решения, успешна реализация, мениджмънт" от гледна точка на развитието на туристическия бизнес в условия на нарастваща конкуренция, непрекъснати промени в предпочтенията и изискванията на туристите и потребност от създаване на нов и уникатен туристически продукт. На тази основа аргументирано се обосновава изборът на тема и нейната актуалност, предметът и обектът на изследване, целите и задачите на дисертационния труд. Ясно и точно са представени изследователският инструментариум, методите за набиране на първична и вторична информация, ограниченията и проблемите, свързани с научноизследователския процес.

В глава първа "Същинство и особености на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти" авторът дискутира теоретични постановки, свързани с иновациите в туризма. Анализира се динамиката в развитието на иновациите като инструмент за икономически растеж (и в исторически план), съществуващите дефиниции и систематизации, ролята на технологите и

дигитализацията в ежедневието и корпоративната среда. Обобщени са основни дефиниции на иновациите, характеристиките на иновациите в туризма, елементите и етапите на иновационния процес, видовете иновации. Систематизиран е авторов модел за класификация на иновациите в туризма.

За да изясни характера на туристическия продукт на ваканционните апартаменти, докторантът въвежда дефиниция, която обхваща основните особености на този тип места за настаняване и позицията им в общата структура на недвижимите имоти и туристическата индустрия. Изтъкнати са основните отличителни черти на операциите във ваканционните апартаменти спрямо класическото хотелиерство през призмата на определени критерии: регион, клас, оперативни характеристики, продукт, мениджмънт. Очертани са съвременните тенденции в управлението на ваканционните апартаменти, повлияни от технологични и маркетингови иновации, лидерство, управлението на персонала, комуникациите, възможностите за кариерно развитие.

На основата на анализ на външни, вътрешни и специфични фактори на операционната среда, наличните ресурси, параметри, ефекти и оценки е разработен концептуален модел за приложение на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти.

В глава втора на дисертационния труд е представена адаптирана методика за оценка на приложението на иновациите в туристически регион. Методиката е базирана на въвеждането на общи и специфични фактори за оценка на иновациите в туристическия продукт, конкретизирани и аргументирани от автора.

За да характеризира особеностите и профила на средата, влияеща върху развитието на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти в Южен Черноморски регион, докторантът извършва задълбочен анализ на общите фактори: икономически, социални и културни, допълнени с политически и законодателни фактори. От групата на социокултурните фактори, които дават отражение на макроикономическата рамка, важна за развитието и приложението на иновациите в туризма, са анализирани демографските и културните фактори (по методика на Хофстеде). Представена е идея за приложение на PEST анализа за оценка и анализ на бизнес средата.

В оценката на специфичните фактори и условия за развитието и приложението на иновациите в туристическия продукт е извършен детайлен анализ на актуални показатели, характеризиращи състоянието на туризма в България. Разработена е авторова оценка на въздействието на общите и специфични фактори за приложението на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти в ЮЧТР.

Представен е критичен анализ на състоянието на иновациите в туристическия сектор в България. Анализът включва оценка на иновациите в туристическия продукт в Южен Черноморски регион, роля и взаимовръзки на менажиращите компании в приложението на различен тип иновации и иновативни практики в продукта на ваканционните апартаменти: технологични, продуктови, процесни, маркетингови, организационни, екологични и социални.

С фокус върху грижата за клиента са дискутирани тенденции в приложението на иновациите във всички етапи на „цикла на госта“, двупосочните комуникации при въвеждане на „затворени“ или „отворени“ иновации, насочени към подобряване на качеството на продукта.

С цел идентифициране на тенденциите в приложението на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти **в трета глава** се анализират резултатите от проведени анкетни проучвания, целите и задачите на които са заложени в разработения концептуален модел. Изследвани са нагласите и мненията на мениджъри и потребители за състоянието на иновациите в туристическия продукт на

ваканционните апартаменти в ЮЧТР със съответните обобщения, препоръки и изводи. Аргументирани са четирите фази на проучването. За провеждането му в пандемична среда са използвани и възможностите на интернет платформи. Данните са обработени чрез статистически софтуер на IBM - SPSS. В анализа са приложени подбрани методи и подходи с цел конкретизация на състоянието, перспективите и бариерите пред развитието и приложението на иновациите при ваканционните апартаменти.

Въз основа на данните за състоянието на общите и специфичните фактори, влияещи върху развитието, внедряването и приложението на иновациите във ваканционните апартаменти в ЮЧТР са идентифицирани бариерите (вътрешни и външни) и проблемите при въвеждането на иновациите в туристическия продукт.

Очертани са възможности за подобреие на приложението на иновациите, като са конкретизирани и изследвани елементите за промяна във външната и вътрешната среда на туристическите предприятия. Аргументирани са приоритетни възможности в създаване, развитие и приложение на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти. Изследвано е приоритетното влияние на три групи технологични иновации с различна насоченост в отговор на динамиката в изискванията на туристите, персонализацията и дигитализацията на услугите. Анализирана е ролята на мениджърския екип в процеса на въвеждане на иновациите и стратегическото развитие на туристическите предприятия.

В **заключението** докторантът аргументира мотивите си за избор на тема и нейната актуалност, обусловени от нарастващата роля на иновациите в усъвършенстването на туристическия продукт на ваканционните апартаменти в ЮЧТР, необходимостта от дефиниране и изясняване на харктера на бизнес средата и появата на сравнително нов комплексен туристически продукт. В синтезиран вид са представени цели и задачи, теоретични анализи, дефиниции на основни понятия, свързани с иновациите в туризма и хотелиерството, изследвания, класификации, оценки, изводи, насоки за подобреие в трите глави на дисертационния труд. Представени са идеи и направления за бъдещи проучвания в сферата на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти на българския туристически пазар.

Авторефератът по дисертационния труд е с обем от 48 стр. и отразява точно и коректно отделните етапи на научното изследване, обобщените резултати и изводи от научноизследователския процес, както и приносите и публикациите по дисертационния труд. Представена е декларация за оригиналност, която потвърждава представянето на авторски продукт, без нарушаване на авторски права в чужди публикации и разработки.

Дисертационният труд, авторефератът и приложените публикации се отличават със съвременен академичен стил, написани са на разбираем научен език, с точно и коректно цитиране на литературните и информационни източници.

По моя преценка, структурата и съдържанието на дисертационния труд са в съответствие с изискванията по чл. 34, ал. 2 и ал. 3 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ИУ-Варна за придобиване на ОНС "Доктор".

5. Идентифициране и оценяване на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд.

Комплексната ми оценка е, че представеният дисертационен труд притежава съществени приноси към актуализиране и обогатяване на съществуващите знания по изследваната тема. Открояват се следните **научни и научно-приложни приноси**:

1. В теоретичен план са систематизирани съвременни концепции и тенденции в развитието и приложението на иновациите в туризма. Систематизиран е авторов модел за класификация на иновациите в туризма.
2. Допълнена е теорията чрез авторова дефиниция на ваканционните апартаменти и е систематизирана класификацията им като места за настаняване и позицията им в общата структура на недвижимите имоти и туристическата индустрия.
3. Конструиран е концептуален модел и методика за приложение на иновациите в туристическия продукт на ваканционните апартаменти.
4. Изведени са основните бариери и детерминанти при приложение на иновациите в туристическия продукт и са формулирани основни приоритети в процеса на усъвършенстването на туристическия продукт на ваканционните апартаменти.

6. Констатирано или неконстатирано plagiatство в дисертационния труд и автореферата.

Не констатирам plagiatство в дисертационния труд.

7. Критични бележки и препоръки.

Дисертационният труд следва поставената основна цел и в логичен план представя аргументирани решения на научноизследователските задачи. Нямам съществени забележки към разработката. Препоръката ми е докторантът да продължи научните си изследвания по избраната актуална и динамична туристическа тематика.

8. Въпроси към докторанта.

Имам следния въпрос към докторанта: Какви, според Вас, са възможностите и перспективите за приложение на концепцията за социалната отговорност в бизнеса, в хотелиерството, в управлението на ваканционните апартаменти в ЮЧТР?

9. Заключение.

Представеният за защита дисертационен труд доказва, че докторант Мира Джендова-Дунева притежава задълбочени познания относно научните постижения в туристическата теория и практика, умеет да провежда самостоятелни научни изследвания, като прилага съвременни научни методи и подходи, да защитава аргументирано застъпваните становища и собствени възгледи. Навсякъде в дисертационния труд се откроява авторовата позиция. Посочените научни и научно-приложни приноси са безспорни и представляват оригинален принос в науката. Достойнствата на труда са и в неговото значение за туристическата практика.

Дисертационният труд отговаря на изискванията за придобиване на образователна и научна степен "Доктор", съгласно чл. 6 (3) от Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), чл. 27 (1) и (2) на Правилника за неговото прилагане (ППЗРАС), както и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на Икономически университет – Варна.

Въз основа на представеното становище, предлагам на уважаемото Научно жури да вземе решение за присъждане на образователна и научна степен "Доктор" на докторант Мира Димова Джендова-Дунева по Професионално направление 3.9. – "Туризъм", Научна специалност "Икономика и управление" (Туризъм).

09. 08. 2022 г.
Бургас

Член на Научното жури:
/доц. д-р Катя Илиева/

К.